

SĂMĂNĂTORUL

REVISTĂ LITERARĂ SĂPTĂMÎNALĂ

Redacția și Administrația
BUCUREȘTI
Strada Regală, 6

SUB DIRECȚIA UNUI COMITET

ABONAMENTUL
10 Lei pe an

ANTON PANN

Tipografia «Minerva» a pus în vânzare volumul întâiu dintr'o nouă ediție a operelor (fiind vorba de *acest om*, eu aș zice mai bucuros: scrierilor) lui Anton Pann.

A! știm, vor zice unii, cei mai mulți, știm ce e Anton Pann: un poet pentru băieții de băcănie, un cîntăreț de glume nesărate, representaantul literar al mahalalelor și teighelelor, al stranelor, în care țirovnicul cîntă lui Dumnezeu, trăgînd cu ochiul la cele mai gingașe din făpturile lui, al circiumelor îndosite, unde fețele mai simandicoase beau vin vechi în odaia din fund, cu perdelele trase. Acela e Anton Pann. Pe vremea lui, cînd calfele și uenicii nu erau încă romantici, nu vorbeau cu neologisme franțuzești, va fi avut și el rostul lui, pentru astfel de *cititori cam de o seamă cu dînsul*. Astăzi însă i s'a încheiat rostul și acolo. Publicul său de odinioară a trecut la istoria haiducilor, și s'a înălțat de acolo la foiletoanele fioroase ale gazetelor, de care nu prea erau pe vremea lui Anton Pann; iar literatura umoristică a aceluiași public desprețuește une ori «Șapte fete p'un flăcău» ca să cetească odată pe săptămînă ziarul ilustrat «*Feselia*». Atunci pentru cine o ediție nouă a lui Pann? Amatorii de literatură veche și istoricii literari pot găsi doar la Academie cărțile lui cu buclii, care pot cîștiga oarecare farmec măcar prin această înfățișare bătrînă a lor.

Alții, cei puținii, foarte puținii, își vor fi aducînd aminte de inscripția pusă de Eminescu pe mormîntul literar al bietului Pann:

«[Anton Pann], fiul Pepelei, cel isteț ca un proverb»,
și vor judeca cu totul altfel. Anton Pann? Dar el e una din întrupările cele mai bogate și mai depline ale literaturii populare, căreia îi stă poate mai bine în antierul de paracliser al acestuia, decît în haina boierească, croită nemțește, a unui Alecsandri. Rare ori s'a văzut așa o albină de folclorist! În ce părți din Romînime n'a mers el, ca să adune comoara de cîntece, povești, snoave, zicale, cuvinte, credințe și datine ale poporului: mai că s'ar zice că de aceia a cîntat el ca băietan în biserica rusească din Chișinăul Basarabiei, că de aceia a colindat drumurile de țară și bilciurile muntene, că de aceia a fugit la Brașov cu Anica, frumoasa nepoată a stariței, că de aceia, în sfîrșit, a răsărit odată, tipărindu-și cărți, la Sibiul. Cine nu crede ce factor de cultură a fost, în vremea lui, Anton Pann, n'are decît să cetească bibliografia

analitică, de nu mai puțin decît 133 de pagini, pe care i-a alcătuit-o în 1891 cel mai mare lăudător, descoperitorul lui în multe privințe, răposatul G. Dem. Teodorescu!

Întru adevăr, Anton Pann n'a fost nici una nici alta, — sau, dacă voiți, a fost și una și alta.

* * *

Biograful său, Teodorescu, ni-l înfățișează ca Romîn, fiul adevărat al unui căldărar romîn, așezat în Bulgaria, la Slivden, și al unei Grecoaiice, Tomaida. Ni e îngăduit însă să ne îndoim de romînitătea căldărarilor de la Slivden. Sau poate această romînităte era macedoneană, căci se știe că în unele țeri balcanice, ca în Bosnia, căldărarii aromîni se află în mare număr. El, Anton, avea însă figura grecească a mamei sale, care a trăit până târziu în București lingă fiul său *Antonache*. Iar sufletul său nu era nici bulgăresc, nici macedonean, nici grecesc, ci întocmai ca al țeranului și mahalagiului romîn de pe malul nostru al Dunării. Dacă în adevăr a venit în București, fugind din Rusia, unde fugise din Turcia, după războiul, — abia în 1812, cînd avea 18 ani, apoi trebuie să recunoaștem că rare ori s'a văzut un om care să se prefacă mai desăvîrșit, să se identifice mai deplin cu aceia în mijlocul cărora soarta l-a făcut să trăiască. El, care face haz de felul de vorbă al Grecului și al Sasului, se ferește a glumi pe seama Bulgarilor, și nu uită să spuie că e «străin» / dar se poate zice că nici-un scriitor de atunci, afară de Eliade Rădulescu în scrierile sale în prosă, n'a avut o sintaxă așa de adevărată, — mlădioasă, limpede, mirosind a flori de cîmp și a vîzdoage de psalt, — ca dînsul; pe lingă el, atîția mari scriitori din aceiași anî pare că scriu într'un jargon schilod, tîrîndu-se în cîrje franțuzești.

Anton Pann a fost cîntăreț la mai multe biserici din București, profesor de musică — *musiche!* — la seminariul din Rîmnic și la cel din București. Musicant și psalt a fost și alt scriitor romîn din București cu multe și urite biserici: Filimon. Dar Filimon a fost înainte de toate scriitor, critic, nuvelist, romancier, pe cînd Anton Pann a fost cîntăreț de strană înainte de toate.

Pann mărturisește el singur că făcea cărțile sale de literatură, cu care a început foarte târziu, ca să-și treacă vremea — «scriind cite ceva, mi se pare că-mi petrec vremea foarte dulce»—și ca să cîștige și bani albi pentru nevoile casei, pentru petrecerile, la vin bun, cu prietenii și pentru modele răsăritene sau apusene ale nevestelor și țiitoarelor sale, persoane foarte cheltuitoare, după însăși mărturia victimei lor. Astfel de lucrări, calendare, cîntece de lume, povești în versuri, i se păreau, de almintrelea, o'nimică toată, «lucruri mici»: li dădea așa de puțină însemnătate, nu din despreț pentru sine, ci din despreț pentru literatura ușoară a orișicui, încît, publicînd «Spitalul amorului», el n'a însemnat totdeauna supt feluritele poezii numele alcătuitorului, judecînd că, pe un astfel de teren, tot una e dacă poporul, sau mahalaua, sau un poet vechiu, sau el însuși, sau altul din zilele lui a aruncat în lume cîntecul de dragoste.

Dar ia să fi pofțit cineva să-î tăgăduiască drepturile de autor asupra me-

lodiilor pe care le înseamnă — cu note bisericești, vă rog, la sfârșitul fiecărui caețel, — și nici n'ar fi primit el asupra-și răspunderea unei melodii închipuite de altul! Marea lui dragoste și marea lui mândrie a fost totdeauna musica. Întîiu cea bisericească, în slujba căreia a stătut nu mai puțin de 44 de ani, cîntînd condace și irmoase din copilărie pînă în cele din urmă timpuri ale vieții sale, și căreia i-a consacrat o sumedenie de publicații teoretice, lucrute și prelucrate, în tipărituri speciale, în *Magazine*, *Antologii*, *Gramaticî* și *Principii*. El a început a trăi într'o vreme cînd musica bisericească suferia, ca atîtea alte lucruri, supt înfriurirea nouă a ideilor Apusului, o schimbare hotărîitoare. Revoluția musicală a fost patronată îndată în Moldova de marele Mitropolit Veniamin, iar în Țara-Românească de Mitropolitul Dionisie Lupul. S'au trimis tineri în străinătate ca să învețe noua *musicie*, și, după istoricul Dionisie Fotino, — care a fost, cel puțin în aceiași măsură, și musicant, — vestitul Macarie a tipărit luxos, în Austria, anumite cărți de cîntări. Pribeagul fecior de căldărar, care, cum se plînge singur, nu cercetase niciodată vr'o școală, învătă noul meșteșug al cîntecului dela «Dionisache Moreotul» (adecă Fotino). O psaltichie scrisă de dînsul la 1823¹ recunoaște această ucenicie: în ea Anton fiul lui Pann își deslușește numele cărturărește, Anton Pantaleon, adăugînd, de bună samă după locul de origine al tatălui său: «Petrovanu».

Începu să dea cărticelele sale literare, spre scrierea mai departe a cărora îl îndemna tot mai tare mulțimea cumpărătorilor, dintr'un împătrit motiv.

El moștenise manuscrise de la dascălul Dionisachi, și, știînd bine grecește, se gîndi firește a le tălmăci după obiceiul timpului. Astfel tălmăci, pe lîngă atîtea tratate de musică, și «Noul Erotocrit», care ieși la Sibiiu în cinci volume la 1837.

Ca un alcătuitor de melodii profane, Pann trebui să simtă nevoie de a da lumii și cuvintele: de aici micile sale culegeri de cîntări și cîntece, care pornesc dela 1822 și se încheie prin «Spitalul amorului».

Scriitorii ardeleni, pe cari Pann i-a cunoscut de sigur, treziseră gustul de cetire în popor prin povestiri, luate tot de la popor său prelucrate după deosebite cărți. Așa și-au cîștigat o faimă, care ține pînă în zilele noastre, Vasile Aron și Ioan Barac. Pann se luă pe urmele lor. El traduse în proză isprăvile lui Nastratin Hogeia, după originalul turcesc. El puse în versuri lungi, presărate cu o mare bogăție de proverbe (care, nu trebuie să uităm, se strîngeau pe atunci și de marele boier Iordache Golescu), fel de fel de snoave românești, de fabule (e. vremea lui Donici și lui Grigore Alexandrescu), de apologuri orientale și de închipuiri proprii, în cărticele care au format la sfîrșit «Povestea Vorbei» (1851—3). El a pus în versuri de același fel cîteva povești, ale noastre și răsăritene, în cadrul unei șezători, intitulîndu-le «O șezătoare la țară» (1851—2).

În sfîrșit, Pann, un om al bisericii, avea aplecări spre misiunea de moralist,

¹ Astăzi la Academia Romîna: a fost semnalată tot aici, în vol. III, p. 527.

și-l vedem traducînd odată o «*Hristoitie*», adică o carte a purtărilor bune. În «*Povestea Vorbei*» și în alte lucrări de acest fel, el înțelegea și aceea ca să învețe pe oameni a fi harnici, blînzi, fără vicii, fără superstiții, primitori, darnici, foarte supuși oricărei cîrmuirii, fie a «*Măriei Sale Iorgu Bibescu*», fie a Revoluției dela 1848, pe care i-a cîntat de-o potrivă:

Ce nu ar face crăimea de n'ar fi stăpînitori,
De n'ar fi temnițe, ocne și n'ar fi pedepsitori!
De aceia totdeauna trebuie să mulțămim
Stăpînirii cei înalte, cărei supuși ne numim.

Care e acum valoarea scrierilor literare ale lui Anton Pann?

Foarte amestecată. Limba e totdeauna bună, spiritul vioiu, naivitatea atrăgătoare, versul corect. Însă unele bucăți din «*Povestea Vorbei*» sînt prea lungi, multe se mîntuie stîngaciui; dar sînt cîteva care întrec cu mult toate încercările de literatură populară făcute în urmă de un Speranță sau un Dulfu; ele sînt adevărate mici capodopere, cum e vînătorul fără cap sau căsătoria vulpii. Sînt și versuri cărturărești, care ne miră, așa sînt de bune:

Zgudui îndată toată frunza vîntul,
Cit de groază multă jos se scuturară:
Paserile 'n aer de prin crăci zburară.

Judecata Strugurelui e plină de o noutate fermecătoare, și lui Pann i-a trebuit o minte îndrăzneată ca să dea chip, înrudire și acțiune tuturor buruienilor și fructelor de pe lume (gîndiți-vă numai la jupăneasa Ceapă, care:

Se 'mbracă îndată iute cu minie,
Dou'sprezece haine puse de dimie
Și cămăși atîtea, albe suptirile,
Îmbrăcînd binișul roșu peste ele.
Pieptenînd și barba albă și bătrînă,
Scuturînd-o bine de pămînt, țărînă).

Cea mai desăvîrșită dintre lucrările sale — și care pare nouă pînă astăzi — e Șezătoarea: aici povestirea drumului, vorbele schimbate, tonul, basmele ce se înșiră, formează un tot armonios și una din cele mai bune scrieri românești.

El a fost astfel povestitor, — popular, dar nu vulgar, vesel, dar nu batjocuritor, simplu, dar nu monoton. Versurile sale lirice, afară de cutare pomenire de primblări

Sara, pe lună, de mină...,
Cu vorbă dulce și lină, —

sînt mai toate plicticoase, false, fără putere și cu totul fără avînt. Melodiile lui, cine le mai cîntă? Povestirile lui, acelea vor rămînea: pentru popor, dar nu numai pentru popor!

N. IORGA.

V I S

Răcoritoare năpădesc miresme...
 Adoarme noaptea 'n vâl de abur. —
 E ziu'afară de lumină...
 Din bolt' albastră
 Un arc de aur se desprinde
 Și piere 'n adâncimi senine.
 Ca o mătase cenușie
 Se 'ntind câmpiile în lună plină.
 Venit din depărtări, adus de vânturi,
 Un cântec se așază lângă mine;
 Un cântec de iubire!
 Se 'ngină 'n glasul lui de vrajă
 Chemări duioase, plîsete, suspine;
 Și fața lui surîde dar e tristă,
 Și înmuiași în lacrimi
 Sînt ochii cū priviri blajine:

Ascunsă-î o comoară 'n tine
 Și tu nu o cunoști, copil sburdalnic,
 Căci, de-ai cunoaște-o,
 Te-ai întrista... și ți-ar părea mai bine;
 Și ai pricepe rostul lumii.
 Iubire!

Aceasta-î singura menire...
 De lupti cu ea, ești blestemat
 Și pedeșit de 'ntreaga fire.
 O, sfînt ești dacă ai iubit!
 Îți rîde inima și plînge,
 Iar sufletul ți-e greu de ginduri
 Și o durere dulce te cuprînde.
 Dar poate
 Te doare unde ești atît de fericit...

Privește-o! Dintre pomi, ea, vine...
 La piept și-a prins mînunchiuri de verbine,
 În părul lung și negru
 Adusă după cap e mîna mică.
 O auroră-î înstorește-obrajii,
 Iar ochii umezi, mari, ca de junică,
 Privesc așa de blînd!

Și buzele ca foș de trandafir
 Zîmbesc la tine!
 Te simți ca într'o lume de povești
 Și fără voie-ți isbucnește
 O tainică lumină în privire,
 Atît de dulce și de dureroasă cști,
 Iubire!

G. VILSAN.

O SINDROFIE

Cumplită fierbere și tărăboiū aū mai adus sărbătorile Crăciunului în mahalaua Tirchilești. Cele trei circiumi, — *La băieții veseli*, *La renumiții patriceni*, și *La trei sarmale*, — gemeau de mușterii și zi și noapte. Caterincile miorlăiau și hiriiau, de parcă se mincau cini și mițele în ele; diblele, gîtuite de minile negre ale haraminelor, țipaū ca'n gura morții, țimbalele și cobzele zdrîngăneaū, naiurile flueraū ca'n codru.

În fumăraia de tutun, de mititei și patricieni, cetățenii cu nasurile roșii (numai ardeii și tomate încotro te uitai), cu pantalonii creți și cu cușmele țuguiate ca niște căpățini de zahăr, pisau podelele, cu paharele în mină, se izbiaū unii în alții, de par'că orbăciaū într'o beznă adîncă, ori urlau sughițînd cu mare jale cîntece de inimă albastră.

Toată mahalaua miroșia a țuică ca o velniță, și-a slănină afumată, cartaboși și sarmale. Gospodarii vorbeau singuri pe drum, dădeaū tainic din mină, se prăbușiau peste garduri ca luați de ape mari, azvîrliau cu căciulile în potăile de cîni. Cini urlau; copiii, băgați în boale, urlau și ei; iar femeile țipaū așa de groaznic, că, într'o zi, gardiștii înspăimîntați aū dat alarmă de foc, și-aū năvălit pojarnicii, ca un uragan, de erau să facă una cu pămîntul o mulțime de norod.

Sindrofiile se țineaū lanț. În astă seară e mare sindrofie la domnu Oică, *aproprietar*. Dumnealui are casa cea mai arătoasă din mahala, pantalonii cei mai creți și cei mai largi, cușma și burta cea mai uriașă, fată la pension (domnișoara Fifța), și face *politică* la toartă și chefură asemenea. E grozav om domnu Oică! Să nu cumva să vă puneți cu dumnealui, că v'ați găsit Bacăul. Numai consoarta dumisale, Cucoana Manda, nu și l-a găsit niciodată, de și gura mahalalei multe șoptește — adecă vorba vine că șoptește; dar cumetrele strigă, zbiară, — pace, domnul Oică nu aude.

În odaia scundă, cu mașcat la geamuri și ilustrații de la *Universul literar* și baletiste pe pereți, e larmă că la Moși; fum, de par'că pus în ea domnul Oică șunci la afumat; și miroasă a vin ca într'o cramă.

În jurul unei mese pline cu gărăfi și pahare, staū roată domnii Oică, Stănică, măcelar în piața mare, Măndache, circiumar în Dealul Spirei și Nae

cel mai fain bărbier al mahalalei (are *Salon special de tuns, ras și frezat: La briciul lui Galibarde*). Toți sînt cu pantalonii creți, cu spențere scurte și lanțuri groase pe pîntecele uriașe,— afară de domnu Nae, care are redîngotă pînă 'n călcie, guler pînă 'n urechi, cravată stacojie, frezură de un cot, unsă cu unt de migdală, și-î slab ca o cobiliță.

La cealaltă masă joacă loton domnișoarele Fifița, Lucșița și Marghiolița, colorate ca niște curcubee; și domni Fănică, teighetar *La băiații veseli*, amoretat lulea de domnișoara Fifița, Păpurică și Matache, vînzători în băcănia *La leul român*. Păpurică face ochi dulci Luxiței; Matache, Marghioliței. Fifița ține săculetul cu mîna stîngă și scoate bilele cu dreapta, țifliind:

«Cocoșaii..., holera a mare..., stîlpii mitropoliei!...»

Și se roșește, și face fasoane, și pleacă ochii ca o mironosiță, pe cînd Fănică, foarte grav, — cu capul năclăiat de pomadă, virit pînă la urechi în guleru-î uriaș, — o calcă, pe sub masă, pe picioare.

Cumetrele stau în fundul divanului, fumează, beau vin și cafele și toacă ca niște meliți.

Domnu Oică se răstoarnă pe speteaza scaunului, împreunîndu-și mînil pe burtă și vorbește gîfîind ca un foiu:

«Sînt, nenisorule, mare apropietar? Sînt! Sînt numărul *ainț* în ale politiceî? Sînt! Cine a datără la alegeri mai mulți ca mine de-a berbeleacu? Cine? Sfîntă născătoare, ce mai politică a mai jucatără subsemnatu la *Cuibul cu barză!* Halal politică, aferim politică! Să vezi cum a devenitără cazul și o să-mi spuî: «Rezon, nenisorule!...» Acușica, un ăla, un pirlit de *giubinat*, cu sticlele pe nas, se tot rățoia pe lîngă noi, cu nasul în vînt. Cum am mîrosit că nu-î de-ai noștri, odată m'am proțăpîit înnașul lui cu mînil în buzunare, și cînd m'am holbat odată la el, măi nene, și cînd am răcnitără odată: «Ce poștești, mă musu?» și cînd l-am ars odată (sînt ăl mai prima, pe onoarea mea...), i-a săritără giubenu și sticlele la muma dracului; iar musu s'a dusără, glonț, după ele în patru labe... Dar, ca vorbă, eu învîrtesc politica pe degete, dragoste, și, nu că mă laud, dar sînt om cu *prințip* solid, sunt ăl mai prima 'ntăi politician, dom'le...»

Și ce-î drept nu-î păcat: domnu Oică are *prințip solid*, foarte solid: e ciotoros, e gros cît mîna, și-î de corp. Apoi cum dracul n'o fi solid, domnule?.. Adevărat, domnul Oică *învirte politica* minunat, — da știi așa de minunat, că vîjiie! Iar întru cît privește adevărul ultimelor vorbe: «Sînt ăl mai prima 'ntăi politician!», iscălesc cu amîndouă mînil... Cum să nu fie, frate, ăl mai prima 'ntăi cînd, între atîția oameni politici cari își perd principiile mai ușor ca batistele, domnu Oică umblă în totdeauna cu *prințipul* la subsuoară și nu și-l pierde nici chiar cînd își pierde echilibrul. (Echilibrul nu-î vorbă și-l pierde cam des dumnealui; dar și-l caută cu multă rîvnă prin bălțile mahalalei.)

Consoarta dumisale, cucoana Manda, e lungă ca o prăjină, uscată ca o pastrămă și are un neg cît o alună în virful unui nas cît un pipăruș. Prinde a țiflii din fundul divanului, pierdută într'un nor de fum:

«Auzi dumneata, se ține și pirlita de Zamfira, cocoană... Of! Of! apoi să

nu mori cu zile? Zamfira și pălărie! Maica ta Cristoase! Apoi dacă poartă pirlita pălărie, ce să poarte, soro, Fița mea, care a învățată patru *glasuri* la *pansion*, și cîntă la pian și vorbește franțuzește ca o nemțoaică de la copii?»

Și cucoana Manda țipă de par'c'o taie cineva, vîntură din mină de-o trec nădușelile, vorbește repede-repede, și trece halandala de la una la alta pe nerăsuflăte :

«Aoleo, ce-a gînditără Vasilca de-a venitără erî așa de împopoțonată la Olangița? Era, taman, baba de la panoramă... Să mor... Azi i-am spus dumealui, să mă vază moartă dacă nu m'o duce la teatru, și n'a avutără în cotro, soro: mi-a declaratără pe *onorul* dumisale de apropietar că o să mergem la cevașlea extra... — Și cum să mai marghiolea afurisita de Vasilca ierî... Apoi să nu te-apuce stenahoria, dragă? — La cevașlea extra, la cevașlea extra o să mergem... Ci-că p'o codană de fată o încîntă un țilhar de conte: declarații, amor, soro dragă, și la urmă devine cazu și-o traduce papugiul de conte... — Ce 'nsamnă bărbatul, coană Frosă, chiar cogeamite conte, tot mangafă! — Fata, sărăcuța de ea, nici una, nici două, hait își viră cuțitul în inimioară... *Aftori* trag cu pistoalele ca la Plevna... — Fifițo, maică, vin să-ți așeze mamițica funta... — Foc *bîngal*... — Fifițo, Fifițo, — Tacim de lăutari... — vin să-ți așeze mamițica funta...»

Domnișoara Fifița vine făcînd fașoane. Cucoana Manda îi așază fioncul și, văzînd-o roșie ca o sfeclă, îi șoptește :

«Mai pudrulește-te, draga maichii...»

Apoi țipă, trăgînd cu coada ochiului la Fănică:

«Ah, ce mai fată are maica, imi vine s'o mănînc cînd o vād... Si taaare-i învățată, mititica maichii! Patru *glasuri* la *pansion*, vorbește franțuzește ca o nemțoaică de la copii, cîntă la pian... Taaare-i învățată mititica maichii... Mîncea-i-ar maica ochișorii...»

Domnișoara Fifița era romanțioasă lucru mare: toată ziulică citea romane cu conți și marchizi, cu fulgerări de spade în lumina lunei, cu *mortul viu* cu:

«Mii de bombe! tuna Contele, plimbîndu-se cu minile la spaté, în tăcerea mormîntală a castelului, și citind cu atențiune gazeta...»

Și une-orî, în nopțile tîrzii, cînd inima domnișoarei se zbătea în piept ca un pițigoiu în colivie, și timples zvicniau sub cîrlionții de hîrtie, visa că un marchiz cu plete și cu pălărie de mușchetar, cu lucitoare spadă la briu, și cu mantia năagră, aruncată pe un umăr, ca o aripă uriașă, îi cădea hodoronc-tronc la picioare, suspinînd, cu capul pe spate, cu dreapta pe inimă, cu stînga pe spadă:

«O, Dumnezeuul meu, cit te ador... O, te ador c'un amor mai arzător decît soarele de pe firmament... Te iubesc mai mult decît iubia Romeo pe Julieta, Tristan pe Isolda, Paul pe Virginia...»

Dar dacă a văzut și-a văzut domnișoara Fifița că nici-un individ cu pălărie de mușchetar și cu mantie aruncată pe-un umăr, ca o aripă uriașă, nu vine să-i cadă în genunchi, — s'a mulțumit și cu Fănică teșghetarul, care rupsesse atîtea pîngele dînd tîrcoale casei domnului Oică.

Si une ori, în puterea nopții, pe cînd Fifța era cufundată în cetirea iubitelor sale romane, se auzia o tainică bătae la geam.

«Cine-î, Fifto maică, întreba cucoana Manda, speriată.

— Nu e-nimeni, răspundea domnișoara Fifța stacojie; e zefirul, mamițico...»

Și dacă cucoana Manda s'ar fi uitat pe fereastră ar fi văzut că Zefirul domnișoarei Fifței era foarte ciudat: cu mustăți, cu guler până 'n urechi și sămăna ca două picături de apă cu teighetarul de *la băeții veseli*.

Sticlele se goliau una după alta: beau cu toții de-a valma (nici domnișoarele nu duceau la ureche). În mijlocul mesei sta o ploscă pîntecoasă, cu dopul într-o parte, ca un cetățean chirchilit cu cușma pe-o ureche. Zarva creștea. Cumetrele țipa. Domnu Oică se sculase în picioare și zbiera din răspuțeri, bătînd cu pumnul în masă, că politician ca dumnealui nu e în toată *Evropa*. Domnișoarele dădeau ochii peste cap și se 'nvirtiau pe scaune ca pe jăratec. Domnul Fănică o ologise pe Fifța călcînd-o pe picioare. Cucoana Manda arunca priviri incendiare lui domnu Nae; domnu Nae holba ochii în bagdadie și ofta din băierile inimei, ducînd cu disperare o mină la inimă

«Musu Nae, țilii cucoana Manda făcînd grații; nu mă trata cu refuz: cîntă-ne cevașilea... Marșul lui *Napalion Bunăparte*, musu Nae...

— Da, da, marșul lui *Napalion Bunăparte*, strigară cu toții; *a la votru*, nenisorule... A la votru, coană Mandă... Ura, să trăească *Napalion Bunăparte*... Uraaa...»

Domnu Nae își luă ghitara și, aruncînd capul pe spate, începu a cînta cu foc. Trei patimi mari avea dumnealui: întăiu ghitara, al doilea păsările (avea o stancă: Mărița; iar grinzile *salonului de tuns, ras și frezat* de la *Briciul lui Galibarde* erau pline de colivii cu scatii, mierle, stigleți, privighetori și alți cîntăreți); a treia patimă însă le întrecea pe toate: era cucoana Manda. Pentru dumneaî ofta domnu Nae cu durere, în pacea amurgurilor și cînta din ghitara de inimă albastră, pe cînd stanca cucuiată pe umărul dumisale îl asculta cu melancolie. Pentru cucoana Manda își turnase în astă seară frezura asta îndrăcită, pentru ea își pusese cravata asta stacojie, și era așa de stacojiu la față; pentru ea alergase într'un suflet la hala de vechituri și-și luase redingota asta cu poalele până 'n călcie; pentru ea totul, numai pentru ea!

Fetele scăpărau să joace. Fifța șopti ceva cucoanei Mandei la ureche. Cucoana Manda lui Nae. Nae dispăru și apăru îndată cu un zîmbet misterios. S'auzi un sgomot în șală și, deodată, izbucniră ca niște țipete de spaimă mirolăiturile răgușite ale unei flașnete; iar musafirii prinseră a striga de se cutremurau geamurile:

«Bravos... Ura... Așa mai înțeleg și eu, nenisorule... Dacă-î bal, bal să fie!.. Odată băieți! uraaa!..»

Caterinca mirolăia, dădea țipeteperate, hîrîia ca un piept bolnav, chinuindu-se să 'ndruga un vals vechiu, — un vals care îți aduce aminte de străzi pustii, de amurguri, de bilciuri și panorame, și îți umple par'că nările de mirosul figurilor de ceară.

Cît ai bate în palme, mesele și scaunele fură date la o parte și jocul porni.

Domnu Nae strîngea cu foc la piept pe zvăpăiata cucoană Mandă, și, cînd se 'nvîrtia, amîndoi închideau ochii. Fănică și Fifîța se învîrtiau roșii de emoție pînă 'n vîrfurile urechilor. Și roata de dăntuitorî, în care se amestecau toate culorile curcubeului, se rotia amețită dînd peste mese și scaune, — pe cînd domni Oică, Stănică și Mandache, oameni cu greutate (120 de kilograme), priviau cumpănindu-se cu paharele în mînă.

Dar cînd flașneta schimbă valsul în *Sîrba fetițelor*, unde sîrîră și dumnealor la joc de se cutremură pămîntul:

«Așaaa... Încet la hop, nenîșorule... Ușureel!...»

Și le curgeau sudorile și ridicau picioarele ca niște urși și suflau ca niște batoze. Cucoana Manda se făcu deodată nevăzută și, după ea, și domnul Nae.

Domnul Oică vru să joace cu jumătatea dumisale:

«Unde-î consoarta mea, nenîșorule? Am mare plăcere să joc cu dumneaei, dom'lor...»

Și domnu Oică se duse cumpănindu-se să-și caute consoarta.

Musafirii, amețiți de dragoste, de vin și de joc, dădeau unii peste alții ca orbii, se băteau cap în cap, își striviau bătăturile, zbieau.

Deodată, glasul lui domnul Oică izbucni cumplit, tunător, în larma de bilciu:

«Care vra să zică, trădare!»

«Jap! Buf! Uf!»

«Să am pardon, nene Oică...»

— Na pardon, musu...»

Tros! Pleosc! geamuri sparte, izbituri, trîntituri. Și deodată domnu Oică se prăbuși în *salon*, ducînd pe domnu Nae pe burta dumisale uriașă. Răsturnară dăntuitorî, mese, scaune. gărafi și căzură pe divan; de pe divan jos; se tăvăliră toată casa. se ridicară — domnul Nae cu fața răvășită de groază, cu frezura vilvoiu, cu ochii căscați, cu gura căscată. Domnu Oică, pufnind ca o mașină de tren, îl luă din nou pe burtă și se prăbuși cu el, mugînd ca un taur, în peretele din fund, apoi în cel din dreapta, în cel din stînga.

«Să am pardon, dom'le Oică... Pe onoarea mea!», striga, galben ca dovleacul, sârmanul domnul Nae.

— Na onoare! Na traducere, mangafă!

— Să vedeți cum a devenită răz, domnule Oică... Pe onoarea mea...

— A devenită răz, musu, peste cap, de frezură, peste fălcii...»

După ce-î sparse și ghitara de cap, domnu Nae, bătut măr, scăpă din mîinile lui domnu Oică ca din pușcă; răsturnă flașneta, care dădu un țipet de durere; se răstogoli în stradă, se sculă și o croi la fugă printre felinarele chioare. Cădea, se ridica și iar fugia, de mînca pămîntul, spre *Bricul lui Galibarde*, filîindu-și aripile uriașe ale redingotei. Iar domnul Oică striga din ușa de clocotea mahalaua:

«Alivoar, dragă, și mai poffim, mă rog, și mîne seară la sindrofie...»

Și flașnetarul se trăgea de cap și urla din răspuțeri:

«Flașnetu meeu... flașnetu meu... Mi-ați mîncatără fript flașneetu...»

Și cucoana Manda (a dracului e cucoana Manda!) țifliia:

«Auzi dumneata, mangafaua! să îndrăznească el așa-ceva!..»

«Auzi dumneata, striga cu convingere domnu Oică. Să îndrăznească el, dom'le, auzi dumneata!..»

Ciniî urlău, gardistul fluiera zăpăcit, eșind dintr'un gang. Femei, copii, bărbați ieșiră speriați în stradă și se 'nvirtiaū ca niște curci bete, în lumina săracă a felinarelor, întrebînd ce-a fost.

«Ce s'a întimplatără, nene Oică? întrebă un vecin.

— Nimic, nenisorule, răspunse foarte liniștit domnul Oică; i-am făcutără nițică morală lui musu Nae.»

Si iată așa s'a încheiat sindrofia de la domnu Oică, *âl măi prima 'ntăi politician* din mahalaua Tîrchilești. Iar serbătoril' Crăciunului, pe lîngă cartaboși, slănină, sarmale, urători și stelele crailor de la răsărit,—aū măi adus și multe roiuri de stele verzi în ochii lui domnu Nae, cel măi fain bərbier al mahalălei.

N. N. BELDICEANU.

M I R A

*De stăpînul care doarme dus, în patul aurit,
Se apropie o roabă, — suflet singur, umilit;
Se tot uită lung să vadă de-o zăresc alte surorî
Cînd la pat îngenunchiază pe covoarele cu florî,
Peste simul ce se batē și sub haină parcă crește
C'o sălbatecă mișcare brațele și le 'mpletește,
Pieacă fruntea de și-o culcă pe un colț de așternut
Și pe perna de mătasă, lin depune un sărut.*

*«Doamne, Doamne, noaptea vine,
Și mă tem... o las' o clipă,
Lasă-mă să staū la tine
Supt a mantiei aripă.
Pune mîna ta ușor
Pe-al mieū umăr gol și rece,
Să resimt acel fior
Păn' la inimă că 'mî trece...»*

*Domnul își deschide ochiū, surizînd cu bunătate.
Ea roșește... Își ascunde fața 'n mîmile brăzdate.
Face-un semn... Roaba desprinde și-î dă lira sa din cui,
Ea fereastra o deschide; ca să cad' asupra lui*

*Din grădina înflorită razele de lună plină
 Și să vadă pomi 'n floare, ea perdelele dezbină.
 Ghemuit' apoi s'ascunde într'un colț întunecat
 Să n'alunge poesia sa și să-l tulbure 'n cîntat.
 Pare-că de sus, din ceruri, a căzut asupra ei
 Cu lumina lor eternă toată mila celor trei,
 Cară i-au pus în suflet focul și dorința și avîntul,
 Trimețindu-și azi norocul singură s'audă cîntul.*

*Domnul strînge lira 'n brațe și se uită lung la ea.
 Cînd e Mira lingă dînsul, Domnul nu poate cînta.
 «Mira» — zice dînsul — «Mira, floricea de păpădie,
 Du-te, tu... Trimete-mă roaba care știi că-mă place mie...»*

MARIA CUNȚAN.

BUSTUL LUI DEPĂRĂȚEANU

Desvălirea bustului lui Depărățeanu, ce se va face în curînd la Depărăți, din inițiativa rudelor poetului, va fi prilejul cel mai nemerit pentru oratorii festivi, ca să se intereseze mai de aproape de viața acestui scriitor. Luîndu-se informațiuni de la membrii familiei, din scrisorile și hîrțile ce se vor fi aflînd, s'ar aduce un serviciu istoricilor literari, cari nu cunosc cu esactitate nici măcar anul și ziua nașterii și morții, ci sînt siliți a se mîrgini la indicațiile vagi: s'a născut la 1835 și a murit la 1865.

Tot ce se mai știe apoi este, că Depărățeanu a făcut studii și călătorii prin străinătate, fapt ce se vede și din scrierile lui. Mai cu seamă petrecerea prin Spania a lăsat urme adînci în fantazia și în creațiunile lui poetice.

Reîntors în patrie, fiul boierului Sandu Căpățînă a luat parte și la viața politică, ori-cîtă aversiune adusesese cu sine în potriua sgomotului vieții sociale. Prefera însă liniștea de la țară, rătăcirea prin pădurile poetice ale Teleormanului, vînătorile de granguri și de zine «bele» de codru.

Una din vînătorile aceste e foarte sugestiv descrisă de d-l Duiliu Zamfirescu (în *Literatorul*, II, p. 570).

Intr'un frumos păstel, cunoseutul nostru prozator ne dă o icoană a casei părintești și a împrejurimilor, pe unde Depărățeanu își trăia viața solitară:

«Casele părintești ale boerului Sandu Căpățină — zice d. Zamfirescu — erau ca toate casele de pe timpul acela: în fundul curții mari, văruite și învălitate cu scinduri, aveau o scară de piatră frumoasă pe care Depărățeanu o decorase cu gustul unui poet. De jur împrejur curtea era împărțită în pilcuri de copaci. Ici și colo câte-o brazdă de iarbă și tufe de trandafiri. Mai în fund o verandă încunjurată de hamei și zorele, unde poetul citea tatălui său pe Monte-Cristo; în fund de tot crîngul»...

În acest cadru se presintă pe Depărățeanu, în momentul cînd poetul se cobora din verandă în grădină. «Toată poesia nopții îl încunajura și deștepta în sufletul lui amintirile vieții trecute de student, nesiguranța vieții de om, aspirațiunile pentru viitorul țerii. Printre toate se amesteca umbra unei femei care-l disprețuia...»

Lumiņa asta se potrivește foarte bine la figura tînarului poet. Pribegirea lui prin lume, stingerea lui cea repede, chinul și amarul ce-i frămîntă sufletul, și nestatornicia gîndului sînt în adevăr trăsăturile caracterului unui romantic. Și încă ceva: *Vara la țara*, singura poezie prin care ș-a cucerit un vot în soborul poezilor noștri mai des amintiți, este și ea un product romantic și numai deselexpresii triviale — un păcat consecuent al lui Depărățeanu — o coboară sub limita ce eram obicinuiți a i-o recunoaște.

BCU Cluj / Central University Library Cluj

*

Depărățeanu nu va ajunge nici-odată mai cunoscut de cum este. Operele lui, atît poeziile *Doruri și amoruri* (1861), cît și drama *Grigorie Vodă* (1864), nu întrunesc însușirea principală pentru a putea răsbate: limba poporului. El va rămînea un epigon de-al lui Eliade, un versificator artificial și rece, fără a se fi pătruns de poezia lui Alexandri, un romantic afectat și naiv, un cugetător blasat și obosit, pentru care libertatea e o ficțiune, natura plină de «doleante strigări», oamenii «schelete ambulante» și viața un lanț greu.

Ca la ceilalți contimporani ai lui, găsim și în poeziile lui Depărățeanu tendințe sociale umanitare. Sînt și copii byroniane printre ele, cu foarte puțin noroc alcătuite, bizarerii filosofice asupra omului și a virtuților, de următorul coprint:

«Onoarea e o vorbă, virtutea e un nume
 Și omul un cadaver...
 «Și nu mai vezi în lume cu toat'a ei splendoare
 Mai mult decit o sombra cavernă, o 'nchisoare,
 Un loc de umbră plin
 Un bent cu șerpi, cu gâșteri vîrgați, cu tîrtoare
 Un turn unde-și devoră chiar filii — oroarea —
 Infamul Ugolin!

Atîta «sombriu», atîtea «disordini sempiterné» sînt în acest «chaos incert» încît poesile tenebroase ale lui Depărățeanu se schimbă în prosă rimată, anemică și imposibilă de gustat. Ele aū cel mult un caracter personal și ne arată un suflet bolnav ca în poesia

«În orele fatale, cînd somnul ne este greu...»

un fel de cîntec de lebadă al autorului, o trăsărire spasmodică de groaza morții.

Partea ce ni-l înfățișează mai simpatic o constituie poesile lui erotice. Cite o «femeie cu ochi negri, cu neagră capelură», cite o «blondă cu păr de aur, cu ochii de azur» ne fac să uităm că «lumea e un mare stîrv, din care mii de bestii se hrănesc».

De aceia, cei ce-l iubesc pe Depărățeanu trec peste fondul întunecat al poesiiilor lui și nu rețin decît figura lui de romantic cu buze livide, către care pomul cu mere de aur se apleacă și parfumul rozelor lui Hafiz se înalță cu smerenie...

Sînt sigur că la desvălirea bustului, partea asta va fi mai mult pusă în evidență.

IL. CHENDI.

BCU Cluj / Central University Library Cluj

NÜRNBERG

Pe lîngă ziduri vechi de vechi palaturi
Trec adîncit în gînduri, pe 'nserate...
Pe-aici cîntău de mult fintini curate,
Rîdeau grădini cu înflorite straturi.

Azi sînt ruini, și gîndu-abia străbate
În negura acelor negre leaturi...
Dar de mă 'ntorc și cat, pierdut, în laturi,
Le văd și-acum acolo 'n vis pe toate.

Acel ce astăzi numele mi-l poartă
A măi trecut pe sub aceiaș poartă?
A măi trăit, acuma anî o mie,

O altă viață, neștiută mie?
Adesea iarna cînd natura-î moartă,
Ne 'mbat' un miros vag de iasomie...

C Î N T E C

Te 'nduplecă gîndul vre-odată?
Cînd stai de poveste cu dînsul,
Să vii cu să-mi mîngîi tu ochii
Ce pururi 'i 'ntunecă plînsul?

Și 'ntreaga dîrere ce 'ndură
O inimă ce-î sfișieată
De pierderea veșnică a celei
Ce-adoră, simțit-ai vre-odată?...

O nu! —, căci în veci nu-î putere,
Iubirea din drumu-î s'o țină; —
Și dacă mă sbucium în chinuri,
Ești singură numai de vină!..

EUGEN CIUCHI.

CRONICĂ

Bogata literatură franceză s'a mai îmbogățit cu o frumoasă carte: *Vers Ispahan* («Către Ispahan») a lui Pierre Loti.

Între scriitorii pe cari-i are Franța astăzi cei mai mulți caută să povestească într'un stil nou, rar, foarte complicat, casuri de dragoste cum nu se întîlnesc în toate zilele. Rafinări de simțire amoroasă și rafinări de stil, acestea sînt caracterele operelor lor: versuri lirice, nuvele și mai ales romane. Nimeni n'are curajul de a spune simplu lucruri simple, așa cum face, de pildă, chiar în bătrîneța sa stăpînită de ideale puțin cam ciudate, marele Tolstoi din Rusia.

Loti nu e un povestitor. Dacă ai zice că e un scriitor de călătorii, nu l-ai defini mai bine. Subiectele scrierilor sale sînt în adevăr drumuri în lungul și în largul lumii, pe care le-a străbătut mai mult decît orice scriitor. Dar Loti nu caută atîta să spuie ce a văzut, ce este pe unde a fost — chiar dacă nici n'a văzut bine acele lucruri —, ci el caută a mărturisi ce a simțit el trecînd și stînd în locuri foarte depărtate, neobișnuite și, după felul nostru de a judeca, sălbatece, pe care le caută înaintea oricărui oraș modern. Simțirile sale sînt foarte delicatese și fine și, ca să le exprime, el și-a creat o limbă de o musicalitate rară, în care la fiecare pagină culegi versuri întregi, mirositoare ca o floare rară. Va fi fiind în acest stil pregătire, vor fi fost intenții inițiale urmărite cu multă stăruință, autorul va fi avînd, cu lungă sa activitate literară, o mare știință a efectului. Dar, oricum, întipărirea ce se desface din paginile sale e simplă, liniștită, curată și bună.

Persia de astăzi e pătrunsă numai în parte de civilizația europeană, pe care Loti o urește, fiind-că e prea mult aceeași pretutindeni, fiind-că ea nu vădește popoare și nu mai poartă, în amănuntele ei, nici pecetea individualităților. În Nord, până la Teheran, în partea cu climă aproape europeană, binecuvîntată de ploii și de vegetația pe care o trezesc ploile, sînt drumuri făcute și păzite de Ruși, case de cărămidă, călători în trăsuri. Capitala are un palat european, și de la Nasr-eddin, Șahul ucis mai dăunăzi, Suveranii Persiei poartă hainele noastre și cetesc cărțile franțuzești care apar zi de zi. Ca și Nasr-eddin, fiul acestuia, Muzafer-eddir, care domnește astăzi, petrece luni întregi de zile în Europa, pe care o

sperie prin enormele și limpezile pietre scumpe ce-î acopăr uniforma. Prințul moștenitor crește și el în asemenea apucături.

În Sud însă, de-asupra platourilor înalte, e altă viață. Pe drumuri de stînci ce se ridică aproape drepte în văzduhul de foc, oaze se răsfață în mijlocul copacilor din țerile calde, în mijlocul cîmpilor de grîne și de maci albi. Cele mai multe dintre aceste oaze nu cuprind decît sate sau țirgușoare cu casele de vergi și lut. În cîteva, la Șiraz, la Cum, la Ispahan, dintre aceleași case, care sînt acum în număr mare, despărțite prin grădini minunate și legate prin strade acoperite, care duhlesc a moarte și ciumă, se îndreaptă spre cer cupolele de smalt albastru, galben, verde, și minaretele moscheilor bătrîne. Ruine care vorbesc de un trecut foarte îndepărtat, se prefac în pulbere în cîte un colț de pustiū, unde au stat împărați ai Răsăritului, în timpurile de egemonie universală a Asiei.

Acestui Sud persan, de flori, moschei și ruine, îi e închinată mai ales cartea lui Loti: De mină cu acest poet, ajungi a cunoaște una din țerile care trăiesc mai răzlețe în mișcarea puternică a lumii de astăzi.

* * *

Reflexiuni asupra filosofiei războiului și Firea și rostul armatei de d. căpitan Constantin Bălescu sînt două conferinți, cu mult avînt oratoric, în care se vede un om care-și iubește călduros chemarea. Conferențiarul citează din cronicarul Ureche și din poezii franceși contemporani; cunoștințele sale istorice se opresc la «distinsul» d. Xenopol. Poate că lecturile d-sale, care se înfățișează ca un om foarte cult, ar trebui îndreptate în alt sens.

* * *

Ministerul de Instrucție Publică a hotărît suma de 500 de lei pentru ridicarea școlii lui Ștefan-cel-Mare. D-na Elisa Marghiloman a depus în mîna egumenului de la Putna o sută de lei pentru școala românească din Rădăuți.

Dacă presa romînă ar găsi că propunerea ce făcusem merită măcar atîta atenție ca propunerea de a se ridica o statuie unui om politic contemporan sau lui Cuza-Vodă, înțeles de cei mai mulți ca o amintire neplăcută pentru regele Carol, — s'ar putea ajunge la ceva. Dacă banii nu se pot depune la Putna, din cauza legilor austriace, ei ar putea fi încredințați Academiei Romîne, cea mai bună gospodină de școli, sau, personal, președintelui ei, d. I. Kalinderu, care, obișnuit a cheltui pentru scopuri culturale, va pune de sigur o puternică piatră de temelie prin contribuția sa la școala tuturor Romînilor.

* * *

Aflu un nou răspuns al d-lui Găvănescul, pedagogul. D-sa socoate că o polemică nu e lămurirea unor chestii precise din partea unor oameni cinstiți, ci un schimb de ghidușii între șireți. Aceasta nu e calea mea.

N. IORGA.

POȘTA ADMINISTRAȚIEI

Domnii abonați cari au primit înștiințări că le-a expirat abonamentul sînt rugați cu insistență a și-l reînnoi, ca să nu fim siliți a le suprima revista.

* * *

Dintre domnii abonați cei cari cu ocazia Sf. Gheorghe și-au schimbat domiciliul, sînt rugați a comunica Administrației noua adresă, spre a putea primi regulat revista.